

21

A Budai jogkönyv rendelkezései a zsidókról

1421

K i a d á s :

Karl Mollay [Mollay Károly], *Das Ofner Stadtrecht. Eine deutschsprachige Rechtsammlung des 15. Jahrhunderts aus Ungarn* (Monumenta Historica Budapestinensia, 1) (Budapest: Magistratus Urbis Budapest – Akadémiai Kiadó, 1959)

I d é z i :

Friss Ármán, *Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica*, I (Budapest: Wodianer F. és Fiai, 1903), pp. 160–164, no. 119–128

F o r d í t á s :

Blazovich László & Schmidt József, *Buda város jogkönyve*, I–II (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár, 17) (Szeged, 2001)

I r o d a l o m :

Weisz Boglárka, “Zsidók a budai jogkönyvben”, in: Piti Ferenc, szerk., *“Magyaroknak eleiről.” Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére* (Szeged: Szegedi Középkorász Műhely, 2000), pp. 681–694

§ 50. *Von des Statschreibers schreib lonn*

Wen hundert phenning gemainglich iren lauf haben fur ainen guldein in golt, so sol der Statschreiberr Von einerr schlechten klag auf dem Rathaus den nemmen den.

(...)

Item Vmb gewain christen phandt bbrief den. XII

Item Von Christen phandt prieff, dy da mergklich sach peruren den. C

Item Von der Juden phantprieff semper duplum.

(...)

§ 191. *Wÿe dÿe Iuden schollen gehen vnnd claiderr ann tragen vnd von irem weÿn*

Dÿe Iuden, dÿe sneiden, hort Nackÿgen, stinkunden, gotis vorreter schollen von allen iren wein, dÿ ÿn iren gekauftm ader verstanden erb sein, mit der stæt losung geben. Auch von den wein, dÿ sÿ kauffenn von den leuten, Sullen wider dÿ Iuden nach dÿe Christen, von den sÿe den wein pestellent haben, Auff das, das [sÿ] an der stat losung nichtis ap gehe.

§ 192. *Von der eigenschaft der Iuden, das nicht sullen gesüch nemenn*

Von der Iuden gesuch wil ich nitcz sagen, wen sÿe sullen nach gepot, sam dÿ Christen, arbeiten, Vnnd keÿn gesuch nemen von ymand. Wer dar vber yn verhengt ader andern czu nemen, der ver antburt das selbig am Jungsten täge.

§ 193. *Von iren claidern, dÿ sÿ schollen tragen, vnd gewant*

Dÿ Iuden schollent auch gewant tragen, da peÿ man sÿ irkennet: Vber ander ir klaider eÿnen rothen mantel Vnnd an der aller sichersten stadt eynen gilben fleck, den man nit müg vber spannen.

Vnnd schullen auch keÿn dingk nÿndert ferr nach nahent vntter dÿ Christen tragen. Wass sie verstanden phant haben, dÿ sullen sÿ ainst In der wochen, in der Iuden gassen feÿ jabemm. werdem sÿ amderswo pe grieffen, das gericht sol ÿn nemen, was sÿ feil han.

§ 194. *Vonn der Judenn Marckt*¹

§ 195. *Von der Iudenn aÿd, So sy emprechenn wollen eym Christen*²

§ 196. *Von der Iuden phanntt prieff*³

Dÿe Juden sullen alle ire phant prieff ainsten yn dem Jär auff pieten vor gerichte auff dem rathauß Vnnd der richter sol den mensschen das lossen wissen, Vber welchen dÿe prieff sagent. auf daß dÿ posen Juden mit arger list icht dÿe Christen vmmb ir erb pringen. Vnnd dÿ vor halten prieff sullen fur paß nichten craft habenn.

§ 197. *Daß sÿ nit sullen leÿn Auf kirch gereth*⁴

Von der Iuden phant, dar auf sÿ nicht leÿen sullen. Sÿ sullen nit leÿen auf meß gewant, kelich ader pucher vnnd kasel, Nach auf allis, das ÿn der kirchen genütez wirt, Wen das nymant vorsetzt, es seÿ dan gestolen aber geraubet. Darnach auch ÿn einer gemeÿn sullen sÿ nicht leyen auf kainerlaÿ gut, das da seÿ geraubt ader gestollenn.

§ 258. *Von manchfeltigenn tod schlegen, wÿ dÿe gerichtet werden*

Nÿmant schol todtenn an gerichte mit freuel, Eß seÿ Christenn, Heid ader Jude, Wan iß ist nicht genüg, ap eyner sprech, er ist eyn Jude, Eyn ketczer ader eÿn haid, Man vindt darnach vnnd wirt darnach genant man schlechtig. Wirt ymandt darumb peclaget, er müß enprechen vnnd Gestehen selb XLVIII vnnd schweren salb XXV. Er alleÿn vorhÿn vnnd y dreÿ nach ÿm, felt er ader eyner an dem aid, Man schlecht ym ap seÿn haupt auff dem kraut margkt.

§ 331. *Von ansprecherin. czaubern ader Liplerinn*

Der da mit vormeret wirt Vnnd vber wundenn, czum ersten mäl sal Man ÿn setzzen auf eÿn leiter, vnnd eÿnen gespÿsten Iu dem hut sol er haben auf dem haupt. Daran dÿ heiligen engil seÿn gemalt, da mit er vmmb get. Also schol er stehen vonn morgen frú vnez auf mitten tag an eynem Freitag. So dÿ maist gemeÿn deß volkis ap vnnd zu get, dar nach sol man yn Ledig lossen. Also ap er ver schweret den irsal meher ezu thun Vnnd das schol man alles in der stat puch versehreiben, Auff daß ap er mir pegrieffen wurde, so schol man ynn prennen sam eÿnen ketczer.

§ 425. *Nÿmandt sol mitt Iuden schaffen peÿ seinen guttern*

Item kain außLender ader gæst schol seyn kauffmanschæcz kainem Iuden verkauffen Nach keien wechsil vnnd handil mit den Iuden haben Nach treiben schol. So der kaufman pegrieffen Wirt, der ist ver fallenn dÿ war, die er verkauft hat dem Iudenn.

---

¹ A címnél hiányzik a rendelkezés szövege.

² A címnél hiányzik a rendelkezés szövege. A Jogkönyv tartalomjegyzékében a cím: “Von der Iuden aide, dormit sÿ emprechen den Christen vor gerichte.”

³ A Jogkönyv tartalomjegyzékében: “Von dan pfandt priefen, dy sy von den christen habenn.”

⁴ A Jogkönyv tartalomjegyzékében: “Auf welicher laÿ pfand sÿ nicht leyhen sullen.”

50. §. *A jegyző⁵ írásdíjáról*

Ha száz pfenning⁶ általában egy arany forintot⁷ ér, akkor a jegyző (...) a tanácsházán kérjen

(...)

Egy közönséges keresztény záloglevélért tizenkét dénárt.

Keresztények jelentős ügyet érintő zálogleveléért száz dénárt.

A zsidók záloglevele után mindig (a fentebbiek) kétszeresét.

(...)

191. §. *Hogyan járjanak a zsidók, milyen ruhákat viseljenek, továbbá a borukról*

A zsidók, ez a galád, nyakas, büdös, Istent eláruló népség, minden boruk után, ami vásárolt vagy lejárt zálog révén a tulajdonukba került ingatlanon terem, fizessenek adót a várossal együtt. A másoktól vásárolt bor után is megint a zsidók fizessenek adót, s ne azok a keresztények, akikről a bort megrendelték, azért, hogy a város jövedelmét ne érje semmiféle kár.

192. §. *A zsidók azon kötelezettségéről, hogy ne vegyenek uzsorát*

A zsidók uzsorájáról nem akarok semmit se mondani, mert nekik a parancsolat értelmében a keresztényekkel együtt dolgozniuk kell, és nem uzsorát szedni másoktól. Aki ezután uzsorát ró ki, vagy még másikat is vesz, az az utolsó ítélet napján felel ezért.

193. §. *A ruháikról, amelyeket viseljenek*

A zsidók viseljenek olyan ruhát, amelyről fel lehet ismerni őket: az egyéb ruházatuk felett egy veres köpenyt, és rajta jól látható helyen egy sárga foltot, amelyet nem szabad eltakarniuk.

És semmit ne vigyenek a keresztények közé se közelre, se messzire. Ami lejárt zálog a birtokukban van, azt hetente egyszer árusítsák a Zsidó utcában, ha azonban másutt kapják rajta őket ezen, a bíróság kobozza el tőlük mindazt, amit árulnak.

194. §. *A zsidók vásáráról⁸*

195. §. *A zsidók esküjéről, ha egy keresztény vádjai alól tisztázni akarják magukat⁹*

196. §. *A zsidók zálogleveléről¹⁰*

A zsidók az összes birtokukban lévő záloglevelet évente egyszer ajánlják fel a városházán a bíróság előtt, és ezt a bíró tudassa azokkal, akikről a levelekben szó van, nehogy a komisz zsidók gonosz furfanggal megfosszák a keresztényeket javaiktól. A zsidók által visszatartott oklevelek pedig legyenek érvénytelenek a későbbiekben.

197. §. *Egyházi eszközökre ne adjanak kölcsönt¹¹*

---

⁵ Városi írnok.

⁶ A dénárnak megfelelő pénzegység.

⁷ Gulden.

⁸ A címnél hiányzik a rendelkezés szövege.

⁹ A címnél hiányzik a rendelkezés szövege. – A Jogkönyv tartalomjegyzékében ez a cím: “A zsidók esküjéről, amellyel a bíróság előtt felmentik a keresztényt.”

¹⁰ A Jogkönyv tartalomjegyzékében: “A záloglevelekről, amelyeket a zsidók a keresztényektől kaptak.”

¹¹ A Jogkönyv tartalomjegyzékében: “Arról, hogy miféle zálogra ne kölcsönözzenek.”

A zsidók zálogáról, és arról, hogy mire nem adhatnak kölcsönt. Ne kölcsönözzenek miseruhára, kelyhekre, vagy könyvekre és kazulákra, sem semmire, ami a templomban használatos. Minthogy ezeket senki sem zálogosíthatja el, amennyiben kikerülnek a templomból, olyanok, mintha lopták vagy rabolták volna őket, és egyetlen városban se kölcsönözhetnek olyasmire, amit itt raboltak vagy loptak.

258. §. *Az emberölés megítéléséről*

Ítélet nélkül senki sem ölhet meg erőszakkal egy másikat, legyen az keresztény, pogány vagy zsidó, hiszen nem elegendő, ha valaki azt mondja, ez zsidó, eretnek vagy pogány, mert akkor gyilkosnak fogják tartani őt, és tette szerint ítélnének fölötte. Ha valakit gyilkossággal vádolnak, védekezzen, és valljon negyvennyolcad magával, és esküdjön huszonötöd magával. Elsőnek ő egyedül, és utána háromként a többiek, és ha ő vagy közülük valamelyik eltéveszti az esküszöveget, üssék le a vádlott fejét a káposztáspiacon.¹²

331. §. *A varázslónőkről, a bűbajosokról vagy boszorkányokról*

Aki mint ilyen válik hírhedtté, vagy ezen rajtakapják, első alkalommal rakják fel egy létrára, és viseljen fején egy hegyes zsidósüveget, amelyen festett szent angyalok vannak, és ezzel forgolódjon. Így álljon kora reggeltől délig egy pénteki napon, amikor a község legtöbb tagja arra jár. Azután ha megesküszik, hogy ilyen eretnekséget többé nem követ el, engedjék szabadon, de mindezt írják be a városkönyvbe. És ha újra rajtakapják, akkor égessék meg mint az eretnekeket.

425. §. *Zsidóval senki ne üzleteljen áru elvesztésének terhe mellett*

Egyetlen külföldi vagy vendég se adja el áruját zsidónak, se cserét, se alkut ne kössön vele. Ha a kereskedőt rajtakapják ezen, elveszíti a zsidónak eladott összes áruját.

---

¹² A Várhegyen, a Szent György-piac egyik része.